

O współczesnych
praktykach
genderyzacji
ciała

NR 3170

O współczesnych praktykach genderyzacji ciała

pod redakcją
KAZIMIERY WÓDZ i JOLANTY KLIMCZAK

Redaktor serii: Socjologia
WOJCIECH ŚWIĄTKIEWICZ

Recenzent
KRYSTYNA ŚLANY

Spis treści

O genderyzacji ciała i ucieleśnianiu płci, czyli kilka słów wprowadzenia (<i>Redaktorki</i>)	7
--	---

W stronę praktyk kulturowych

BEATA RAKOCZY Dyskursywne tworzenie społecznego obrazu ciała kobiety. Sztuka wizualna jako narzędzie kształtowania refleksyjności	15
MAGDALENA GIBAS Pomiędzy <i>sacrum</i> a <i>profanum</i> – dychotomiczny charakter kobiecego ciała i jego wpływ na konstruowanie tożsamości kobiet rodzących	77
DANIELA DZIENNIAK-PULINA Skonwencjonalizowane formy fotografowania kobiecego ciała w reklamach prasowych	108
WANDA WITEK-MALICKA Czy to jest kobieta...? Obraz SS-Aufseherinnen we wspomnieniach Dzieci Oświęcimia	133

W stronę społecznego doświadczenia

TOMASZ WARCZOK „Troskliwe matki” i „rozwiązłe syfiary”. Reprodukacja porządku płciowego w symbolicznych praktykach pracowników socjalnych	149
JOLANTA KLIMCZAK Męskie ciało w dyskursie „postrobotniczym”	162
KATARZYNA POPIEL Przemiany wzorców kobiecych w środowisku wiejskim	174

DOROTA NOWALSKA-KAPUŚCIK	
Konsumowanie żywności i zachowania żywieniowe w kontekście płci kulturowej	212

W stronę Innego

SANDRA RUSIN	
Gdy spódniczka gwałci – rzecz o Slut Walks	241
IZABELA DESPERAK	
Badacze społeczni wobec zjawiska prostytutki. Czas na zaangażowanie?.	265
ŻANETA KRAWCZYK-ANTOŃSKA	
Konstruowanie roli płciowej w środowisku osób transseksualnych	274
ALEKSANDRA A. WYCISK	
Promocja tożsamości – <i>queer</i> a marketing społeczny	312
Notki o Autor(k)ach	337

O genderyzacji ciała i ucieleśnianiu płci, czyli kilka słów wprowadzenia

Książka *O współczesnych praktykach genderyzacji ciała* jest kolejnym głosem w dyskusji toczonej w naukach społecznych wokół problematyki dekonstruowania kobiecości i męskości oraz genderyzacji istotnych wymiarów życia społecznego. Proponowana perspektywa teoretyczna oraz główny przedmiot zainteresowań odnoszą się do korporalnego fundamentu konstruowania, zinternalizowania i eksternalizowania płci kulturowej. Ciało uzyskuje tu status bytu biohistorycznego (FOUCAULT, 1998: 131–165), fundamentalnego dla urabiania, dyscyplinowania oraz komunikowania kobiecości i męskości. Jest także źródłem znaczeń lokujących kobiecość i męskość w innych, niż genderowy, kontekstach społecznych, uruchamiających powstawanie złożonych struktur poznawczych i kulturowych reprezentacji, współtworzących praktyki naznaczania i wykluczania.

Proponowany opis „reżimów ciała” (GIDDENS, 2001: 137; FOUCAULT, 2000: 472–515) i analiza ewolucji ról płciowych to świadectwa interesującej nas praktyki aktualizowania kobiecości / męskości w wymiarze produkcji, reprodukcji, konsumpcji i władzy (BRADLEY, 2008: 109–200; BOURDIEU, 2004: 33–45). Za ważną uznajemy także ilustrację oporu wobec dominującego dyskursu estetyzacji ciała i mistyfikacji kobiecości, o której pisała już Betty FRIEDAN (2012: 60 i nast.), oraz śledzenie obecności antydyskursów i wzorców krytycznych wobec dominujących standardów wyglądu.

W proponowanym opisie i analizie praktyk upłciowiania ciała centralną kategorią analityczną staje się płeć kulturowa (*gender*). Skutkuje to aktualizacją różnych konceptów płci obecnych w półwiecznym dorobku i socjologii, i studiów genderowych. Idąc chronologicznie, mamy do czynienia z rozumieniem *gender* jako terminu odnoszącego się do wskazania społeczno-kulturowych uwarunkowań kobiecości / męskości oraz do podkreślenia ideologicznej, eko-

nomicznej i politycznej genezy ról i atrybutów związanych z płcią. Ta zaproponowana przez Ann OAKLEY (1972: 9) koncepcja płci ujmowanej jako struktura złożona z tego, co biologiczne (*sex*), i tego, co kulturowe (*gender*), zyskała wielką popularność w latach 70. i 80. i w wielu środowiskach akademickich zachowuje swoją aktualność także dziś.

Jej walor poznawczy i analityczny bierze się stąd, że pozwala przeciwstawiać się esencjalizmowi i jednowymiarowej koncepcji płci uwikłanej w determinizm biologiczny, wskazuje na kulturowe uwarunkowanie kobiecości i męskości oraz podkreśla wpływ oczekiwań społecznych na eksponowane cechy, zwane płciowymi. Równocześnie koncepcja ta nie wymaga zakwestionowania anatomiczno-fizjologicznych różnic płciowych, wskazując na ich biologiczną (a zatem w domyśle: niezmienną) genezę i z tych względów pozostawiając ją poza polem zainteresowań nauk społecznych. Nie wszystkich jednak satysfakcjonuje koncepcja płci dychotomizująca naturę i kulturę, aktualizująca *sex* i *gender*. Nie wszyscy akceptują ideę przeddyskursywności któregośkolwiek z komponentów płci. Krytyczne stanowisko wobec przedstawionego konceptu płci zajmują m.in. zyskujące na popularności od lat 80. postrukturalizm i postmodernizm. Nurty te nie tylko wskazują na kulturowe podstawy tożsamości kobiet i mężczyzn, nie tylko przyznają społeczeństwu moc kreowania świata płci i wytwarzania jego znaczeń, nie tylko podważają aksjomatyczność, jednolitość i uniwersalność kobiecości i męskości, ale kwestionują to, co stanowiło fundament wykorzystywanego przez dwie dekady paradygmatu, pozakulturową genezę tzw. płci biologicznej (*sex*). Judith BUTLER (2008: 52) formułuje to tak:

[...] może konstrukt ten, który zwiemy „biologiczną płcią”, jest tak samo właśnie konstruktem kulturowym, jak kulturowa płeć; [...] może biologiczna płeć zawsze była jak najbardziej kulturową płcią? To oznaczałoby, że w ogóle nie istnieje rozróżnienie na płeć biologiczną oraz kulturową.

W proponowanym przez badaczkę radykalnie konstruktywistycznym dyskursie płciowym pozostaje więc jedynie *gender*, będąca dla niej – podobnie jak dla Michela Foucaulta i Monique Wittig – kategorią dyskursywną, nakładaną na rzeczywistość społeczną, abstrakcją o mocy wytwarzania „rzeczywistości urzeczowionej” (BUTLER, 2008: 214). Ma ona charakter negocjowany, zmienny i płynny, jest replikowana w praktykach społecznych, performatywna i współuczestnicząca w odtwarzaniu i konstruowaniu znaczeń (BUTLER, 2008: 251), elastyczna, otwarta, różnorodna, stwarzana (w dyskursie) w aktach materializacji ciała (BUTLER, 2008: 7). Thomas LAQUEUR (1990: 140), autor książki *Making Sex. Body and Gender from Greeks to Freud*, uzupełnia filozoficzny wywód Butler historyczną rekonstrukcją koncepcji płciowości, analizując logikę modeli jedno- i dwupłciowych, odmienne strategie interpretacyjne, retorykę, idiomy, zmienność czasową i kulturową przedstawień kobiecości i męskości, stosowanych kryteriów klasyfikacji. Przekonuje nas do koncepcji ciała, które

głównie bywało nośnikiem statusu prawnego i społecznego, a niekoniecznie determinantą płci kulturowej, które implikowało wiele możliwych reprezentacji, wśród nich żadnej ze współcześnie znanych, i które można by uznać za wielopłciowe, ale i także – za bezpłciowe.

I tu przechodzimy do meritum, na którym oparliśmy pomysł stworzenia tej książki. Interesuje nas ten obszar konstruowania i manifestowania kobiecości i męskości oraz ten zestaw zjawisk i procesów, które ciało czynią „podatnym” (FOUCAULT, 1998: 133) i podporządkowują ideom normatywnej kobiecości i męskości. Pozbawione neutralności faktu biologicznego staje się ono – jak pisze Brian TURNER (1992: 15, cyt. za: BAUMAN, 1995: 16) – „możliwością formowaną przez kulturę i realizowaną w toku ludzkich interakcji”. Czym zatem jest ciało w projekcie genderyzacji? Co nam komunikuje o kobiecości i męskości? Jakie pełni funkcje społeczne? Jakie niesie znaczenia? Na te pytania chcemy odpowiedzieć tekstami zamieszczonymi w książce.

Rozdziały zostały uporządkowane zgodnie z góry przyjętym podziałem na trzy obszary poszukiwań: pierwszy – eksplorujący kulturowe praktyki dominacji i oporu z obszaru mass mediów, sztuki wizualnej i literatury; drugi – sięgający do doświadczeń społecznych ze sfery produkcji, władzy oraz konsumpcji; i wreszcie trzeci – egzemplifikujący interseksjonalne przekonanie o multiplikowaniu wykluczenia uznanych za nienormatywne kategorii kobiet / mężczyzn.

Pierwszą część otwiera tekst Beaty Rakoczy zatytułowany *Dyskursywne tworzenie społecznego obrazu ciała kobiety. Sztuka wizualna jako narzędzie kształtowania refleksyjności*. Autorka przedstawia własną analizę praktyk dyskursywnych ciała kobiecego. Wyróżnia trzy główne dyskursy, w ramach których osadza tę analizę, a mianowicie: dyskurs pierwszy dotyczący nagości, drugi – relacji władzy, trzeci – płci. Pozwala jej to na wskazanie wewnątrz każdego z nich oddzielnych strategii oporu, które – za Foucaultem – nazywa antydyskursami. Odkrywa opozycje: kontrola – naturalność, ciało jako przedmiot – ciało upodmiotowione, tabu – seksualność. Dyskursy te opisuje na podstawie badań własnych oraz istniejących już analiz mediów i obyczajowości. Jako główny czynnik dekonstruuujący wskazuje sztukę wizualną, w szczególności fotografię, zarówno artystyczną, jak i komercyjną. Skupia się na obrazie kobiecego ciała w mediach, sztuce, kulturze popularnej oraz na jego percepcji w jednostkowym doświadczeniu. Interesująco łączy różne źródła wiedzy społecznej. Sięga po ciekawe przykłady negocjowania granic władzy / wiedzy, fundujących transgresyjną kobiecość w ciele i cielesność w kobiecie.

Drugi artykuł, zatytułowany *Pomiędzy sacrum a profanum – dychotomiczny charakter kobiecego ciała i jego wpływ na konstruowanie tożsamości kobiet rodzących*, autorstwa Magdaleny Gibas, kontynuuje poszukiwania praktyk prezentowania ciała kobiecego w kulturze dominującej. Ograniczony został jednak zakres tych poszukiwań do ciąży i macierzyństwa, jako kontekstu reprodukcji znaczeń. Inspiracją teoretyczną dla autorki jest koncepcja Sherry B.

Ortner, niezwykle przydatna, zwłaszcza gdy rozważania o kobiecości umieszcza się w dychotomicznym kontekście kultura vs natura. Bohaterka tekstu, kobieta ciężarna, jest figurą opisaną na wielu poziomach i z wykorzystaniem różnych dyskursów (religijnego, literackiego, fotograficznego, filmowego). Autorka z zainteresowaniem śledzi jej reprezentację, szczegółowo analizując dyskurs naturalności, nagości i seksualności.

Wątek replikowania schematów ciała kobiecego kontynuowany jest w kolejnym tekście: *Skonwencjonalizowane formy fotografowania kobiecego ciała w reklamach prasowych*, autorstwa Danieli Dzienniak-Puliny. Głównym problemem w nim poruszonym jest pokazanie schematycznego podejścia fotografów reklamowych do ciała kobiecego. Mamy tu zatem do czynienia bardziej z operacyjną, a mniej z krytyczną perspektywą analizy praktyk mimetycznych, fundujących dominujące toposey kobiecej cielesności.

Czy to jest kobieta...? Obraz SS-Aufseherinnen we wspomnieniach Dzieci Oświęcimia autorstwa Wandy Witek-Malickiej stanowi kontynuację optyki zakorzenionej w rekonstrukcjach społecznej rzeczywistości ufundowanych na tekstach kulturowych. Analiza pamiętników niegdysiejszych dzieci ocalonych z Zagłady służy autorce do analizy opisów kobiet z załogi SS. Zwraca ona uwagę na to, że zarówno prezentowane przez nadzorkynie obozu cechy osobowości, jak i podejmowane działania, a także ich wygląd zewnętrzny i posiadane atrybuty, wreszcie sam fakt podjęcia pracy w obozie koncentracyjnym, polegającej na utrzymywaniu dyscypliny wśród osadzonych – wszystko to podaje w wątpliwość przynależność *SS-Aufseherinnen* do „świata kobiet”.

Część drugą książki otwiera tekst Tomasza Warczoka „*Troskliwe matki i „rozwiązłe syfiary”*”. *Reprodukcja porządku płciowego w symbolicznych praktykach pracowników socjalnych*. Autor ukazuje proces reprodukcji płci w praktykach symbolicznych pracowników socjalnych. Zwraca uwagę na to, że pracownicy socjalni, jako agenci państwa (działający na mocy jego autorytetu), dysponują określoną władzą symboliczną w prawomocnym definiowaniu rzeczywistości klientów pomocy społecznej. Tworząc formalne i nieformalne klasyfikacje klientów, określają to, co „normalne” i „patologiczne”, a dalej – oczekiwane i pożądane (a także odrzucane). Jako że podobne klasyfikacje uruchamiane są, często nieświadomie, na poziomie codziennych interakcji zawodowych między pracownikami i klientami, posiadają one moc strukturyzacji rzeczywistości – praktycznego narzucania określonego porządku, w równym stopniu symbolicznego, co społecznego.

Temat ciała w relacjach zawodowych i jego upłciwienie podejmuje także tekst Jolanty Klimczak, zatytułowany *Męskie ciało w dyskursie „postrobotniczym”*. Autorka zwraca uwagę na przemiany wzorców męskości i wpływ paradygmatu nowoczesnego na reprodukcję nowych koncepcji męczyzny. Szczególne miejsce w kalejdoskopie męskich reprezentacji przyznaje męskości ufundowanej na roli robotnika.

Katarzyna Popiel, autorka kolejnego artykułu – *Przemiany wzorców kobiecych w środowisku wiejskim* – koncentruje się na nadmiernej kumulacji ról pełnionych przez kobietę we współczesnej rodzinie wiejskiej oraz intensyfikacji zadań, obowiązków, składających się na każdą z wykonywanych ról. Zasadniczym celem tekstu czyni jednak analizę opinii respondentek z trzech grup pokoleniowych na temat postrzegania zachowań związanych z kobiecością współcześnie i w przeszłości. Zwraca uwagę na podobieństwa i różnice występujące między kobietami w różnym wieku w koncepcjach ról płciowych, w koncepcji zmiany wzorców kobiecych i nowoczesności tychże.

Artykuł *Konsumowanie żywności i zachowania żywieniowe w kontekście płci kulturowej* Doroty Nowalskiej-Kapuścik jest próbą opisaną i analizy wzajemnych relacji powstających pomiędzy jedzeniem / odżywianiem się a *gender*. Chodzi w nim także o uchwycenie najważniejszych, stereotypowo określonych zwyczajów związanych z tematyką konsumpcji i konsumowania, przypisanych każdej z płci.

Trzecią część rozpoczyna tekst *Gdy spódniczka gwałci – rzecz o Slut Walks*. Jego autorka, Sandra Rusin, zajmuje się „marszami puszczalskich” jako formą protestu przeciw wtórnej wiktyimizacji ofiar gwałtu, a zarazem formą walki o wspólne bezpieczeństwo i uzmysłowienie społeczeństwu, że krótka spódniczka nie gwałci, gwałci bowiem gwałciiciel, że głębszy dekolt nie jest zaproszeniem do gwałtu, bo gdyby miał nim być, kobieta ubrałaby się w kopertę, że szpilki nie nakłaniają do zgwałcenia, ponieważ są tylko butami, wreszcie, że każdy, kto dopuszcza się gwałtu, nie może przenosić odpowiedzialności za tenże czyn na swoją ofiarę. Poza prezentacją idei Slut Walks autorka przedstawia analizę wywiadów przeprowadzonych z uczestni(cz)kami tych protestów oraz zwraca uwagę na polityczne i społeczne konteksty tego uczestnictwa.

Izabela Desperak w tekście *Badacze społeczni wobec zjawiska prostytucji. Czas na zaangażowanie?* zwraca uwagę na to, że naukowcy prowadzący badania nad prostytucją przyjmują dwie główne opcje potocznego dyskursu. Opcja pierwsza opisuje prostytucję i prostytutki jako przejaw społecznej patologii, dewiacji, marginesu, kłaniając się dyskursom pierwszej połowy XX wieku. W podejściu tym prostytutki są napiętnowane, niekiedy pojawia się alfons, klienci zaś niemal nie istnieją. Zjawisko kupowania seksu i sami kupujący nie podlegają ocenie badaczy. W tym paradygmacie mieszczą się również badania nad zjawiskiem sponsoringu. Nowsze i uchodzące za nowoczesne podejście liberalizujące traktuje prostytucję jako rodzaj działalności gospodarczej, takiej jak inne. Ujęcie to wydaje się nowoczesne i emancypacyjne, odchodzi bowiem od napiętnowania samych prostytutek, co jest ważnym krokiem naprzód, i umieszcza je w kategorii jednej z wielu grup zawodowych, a przez to, że płacą podatki, legitymizuje ich niepodważalne obywatelstwo. Traktując jednak prostytucję jako jeszcze jeden rodzaj działalności gospodarczej, pomijają się inne ważne aspekty tego procederu: wyzysk, handel ludźmi oraz uprzedmiotowienie i utowarowienie kobiet.

Tekst *Konstruowanie roli płciowej w środowisku osób transseksualnych* autorstwa Żanety Krawczyk-Antońskiej poświęcony jest zagadnieniom związanym z procesem kształtowania roli płciowej u osób transseksualnych. Autorka przedstawia wyniki badań własnych przeprowadzonych wśród osób transseksualnych, rekonstruując etapy kształtowania tożsamości płciowej i opisując doświadczenie osób M/K i K/M, związane z wchodzeniem w zinternalizowane wzorce kobiece / męskie, stereotypowe role, zachowania i relacje społeczne. Zwraca także uwagę na operację zmiany płci jako wewnętrznie motywowany gwarant poczucia spójności, zaspokojenie potrzeby nadrzędnej, której niejednokrotnie osoby te potrafią podporządkować całe swoje dotychczasowe życie.

Promocja tożsamości – queer a marketing społeczny Aleksandry A. Wycisk to tekst poświęcony opisowi warunków funkcjonowania w Polsce kampanii społecznych promujących ideę tolerancji wobec kategorii „inności”. Autorka na wybranych przykładach opisuje dobre i złe praktyki reklamy społecznej oraz innych elementów marketingu społecznego. Odnosi się także do społeczno-kulturowych uwarunkowań skuteczności promocji idei „queerowych”.

Mamy nadzieję, że różnorodność oferowanych perspektyw będzie walorem, a świeżość oglądu i entuzjazm w większości bardzo młodych badaczek i badaczy udzieli się czytelnikom i czytelnikom niniejszej publikacji.

Bibliografia

- BAUMAN Z., 1995: *Ciało i przemoc w obliczu ponowoczesności*. Toruń, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- BOURDIEU P., 2004: *Męska dominacja*. Tłum. L. KOPCIEWICZ. Warszawa, Oficyna Naukowa.
- BRADLEY H., 2008: *Płeć*. Tłum. E. CHOMICKA. Warszawa, Wydawnictwo Sic!
- BUTLER J., 2008: *Uwikłani w płeć*. Tłum. K. KRASUCKA. Warszawa, Krytyka Polityczna.
- FOUCAULT M., 1998: *Nadzorować i karać*. Tłum. T. KOMENDANT. Warszawa, Aletheia.
- FOUCAULT M., 2000: *Historia seksualności*. Tłum. B. BANASIK, T. KOMENDANT, K. MATUSZEWSKI. Warszawa, Czytelnik.
- FRIEDAN B., 2012: *Mistyka kobiecości*. Tłum. A. GRZYBEK. Warszawa, Czarna Owca.
- GIDDENS A., 2001: *Nowoczesność i tożsamość. „Ja” i społeczeństwo w epoce późnej nowoczesności*. Tłum. A. SULZYCKA. Warszawa, PWN.
- LAQUEUR T., 1990: *Making Sex. Body and Gender from Greeks to Freud*. Cambridge, Harvard University Press.
- OAKLEY A., 1972: *Sex, Gender and Society*. London, Temple Smith.

Notki o Autor(k)ach

Izabela Desperak, socjolożka polityki i *gender*, autorka książki *Płeć zmiany. Transformacja w Polsce z perspektywy gender* (Łódź 2013) i licznych publikacji poświęconych problematyce polityki i płci. Współautorka haseł poświęconych feminizacji biedy i podziałowi na prywatne i publiczne w *Encyklopedii gender* (2014). Badaczka zwłaszcza marginalizowanych obszarów, współpracuje z Femtankiem oraz Interdyscyplinarnym Seminarium Gender na Uniwersytecie Łódzkim.

Daniela Dzienniak-Pulina, doktor socjologii zatrudniona w Zakładzie Badań Kultury Współczesnej – Instytutu Socjologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Zainteresowania badawcze autorki koncentrują się wokół takich zagadnień, jak: socjologia wizualna, reklama, semiologia, *gender*. Większość dotychczasowego dorobku autorki dotyczy badania takich problemów społecznych jak te związane ze stereotypami, w tym ze szczególnym uwzględnieniem tych związanych z rolami i płcią, odbiorem i zawartością obrazów, a także szeroko rozumianym dyskursem i oddziaływaniem mediów.

Magdalena Gibas, magister socjologii ze specjalizacją z zakresu komunikacji społecznej, studiami z zakresu ZZL oraz kadr i płac. Pracę magisterską na temat: „*Ciało rodzące*” jako tabu społeczno-kulturowe? – sposoby przedstawiania i samopozostawiania kobiet rodzących w kulturze obroniła na Uniwersytecie Śląskim. Interesuje się kwestią kobiecego ciała i jego związków z podejmowaniem określonych ról społecznych, a także zagadnieniami związanymi z pozycją kobiet na rynku pracy (konflikt macierzyństwo – praca, zjawisko szklanego sufitu, kobiecy model zarządzania). Zawodowo związana z obszarem *human resources*, rekrutacji i rozwoju.

Jolanta Klimczak, socjolożka i pedagożka, wykładowczyni akademicka i badaczka społeczna. Pracuje w Zakładzie Badań Kultury Współczesnej Instytutu Socjologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Od wielu lat zajmuje się problematyką kobiecą, komunikowaniem społecznym, socjologią kultury i animacją społeczną. Autorka kilkudziesięciu artykułów i rozdziałów w monografiach naukowych. Uczestniczka badań międzynarodowych i krajowych. Współpracuje z organizacjami społecznymi i instytucjami antydyskryminacyjnymi przeciwdziałającymi wykluczeniu społecznemu.

Żaneta Krawczyk-Antońska, doktorantka nauk o polityce Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, ukończyła socjologię i politologię (UŚ), laureatka Stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego za wybitne osiągnięcia w nauce oraz Wyróżnienia Rektora UŚ za działalność na rzecz społeczności akademickiej i działalność społeczną. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się wokół tematyki *gender* i problemów transseksualizmu (m.in. autorka artykułu *Problem akceptacji osób transseksualnych – próba empirycznego rozpoznania sytuacji w Polsce*. „Kultura i Społeczeństwo”, nr 1/2014, 139–154 i współredaktorka książki *Z szerszej perspektywy: gender*. Katowice 2012). Drugim segmentem badawczym są zachowania wyborcze oraz marketing polityczny (m.in. aktorka książki *Pobudzić a zostać pobudzonym. Emocje w polityce*. Katowice 2013).

Dorota Nowalska-Kapuścik, socjolog, specjalność socjologia konsumpcji, konsumpcja biedy, czas wolny i konsumpcja wybranych grup społecznych. Zawodowo związana z Uniwersytetem Śląskim w Katowicach, gdzie pracuje jako adiunkt w Zakładzie Badań Kultury Współczesnej Instytutu Socjologii. Jej działalność dydaktyczna oscyluje wokół tematów związanych z konsumpcją, psychologią społeczną, procesami globalizacyjnymi, teoriami komunikacji, a także badaniami ewaluacyjnymi.

Katarzyna Popiel, tytuł magistra psychologii w ramach Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych uzyskała na Uniwersytecie Śląskim w 2012 roku; dwukrotna stypendystka Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, wielokrotna stypendystka Rektora Uniwersytetu Śląskiego, wyróżniona listem referencyjnym Rektora dla najlepszych absolwentów Uniwersytetu Śląskiego w roku 2012 oraz listem referencyjnym Prezesa Śląskiej Izby Gospodarczej w Katowicach. Przewodnicząca organizacji studenckich i naukowych na Uniwersytecie Śląskim. Obecnie studentka drugiego kierunku studiów magisterskich na prestiżowej uczelni Aarhus University w Danii. Autorka wielu wystąpień na konferencjach polskich i międzynarodowych oraz publikacji (ostatnie: *From reception to meaning-making*. „Semikolon” 2014, 26). Interesuje się psychologią kognitywną, psychologią kulturową, socjologią wsi i *gender*.

Beata Rakoczy, absolwentka studiów socjologicznych Uniwersytetu Śląskiego oraz studentka WRiTV UŚ. Autorka pracy magisterskiej *Dyskursywne tworzenie społecznego obrazu ciała kobiety. Sztuka wizualna jako narzędzie kształtowania refleksyjności*. Twórczyni filmu dokumentalnego *Zawodzie–Zajezdnia* o kobietach tramwajarkach. Autorka zdjęć m.in. do głośnego filmu *Aldona*.

Sandra Rusin, feministka, absolwentka studiów o kierunku socjologia – komunikacja społeczna, zainteresowana szeroko pojętą kobiecością i męskością, kulturą, psychologią społeczną, seksualnością oraz *gender*. Proaktywnie nastawiona do życia i próbująca nieustannie walczyć ze swoim wewnętrznym *enfant terrible*. W swojej pracy magisterskiej poruszająca temat Slut Walks oraz problem „wtórnej wiktyimizacji” ofiar gwałtów i przemocy seksualnej.

Tomasz Warczok, doktor socjologii, adiunkt w Instytucie Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, członek Ośrodka Badań nad Zmianą Społeczną i Mobilnością Uniwersytetu Warszawskiego. Zajmuje się socjologią kultury, socjologią wiedzy, współczesną teorią socjologiczną i analizą dyskursu. Współautor trzech monografii oraz kilkudziesięciu artykułów naukowych. Publikował m.in. w *Current Sociology*, *Polish Sociological Review*, *Studiach Socjologicznych*, *Kulturze i Społeczeństwie*, *Przeglądzie Filozoficznym*.

Wanda Witek-Malicka, absolwentka socjologii i doktorantka na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego; absolwentka studiów podyplomowych „Totalitaryzm – Nazizm – Holokaust”. Jej zainteresowania naukowe obejmują zagadnienia z zakresu mikrosocjologii i psychologii społecznej. W swoich badaniach koncentruje się na społecznych aspektach funkcjonowania jednostek w realiach lagrowych, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki KL Auschwitz. Jako wolontariuszka Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau od 2006 roku spotyka się z Ocalonymi i dokumentuje ich przeżycia. Prowadzi warsztaty historyczne i antydyskryminacyjne dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Autorka artykułów dotyczących pamięci i nauczania o Auschwitz i Holokauście, a także monografii naukowej *Dzieci z Auschwitz-Birkenau*.

Kazimiera Wódz, profesor socjologii, kieruje Zakładem Badań Kultury Współczesnej Instytutu Socjologii Uniwersytetu Śląskiego oraz Studium Pracy Socjalnej tegoż Instytutu, jest również kierownikiem Katedry Socjologii w Wyższej Szkole Biznesu w Dąbrowie Górniczej. W ostatnich latach prowadziła badania nad społecznymi i kulturowymi konsekwencjami restrukturyzacji przemysłu w województwie śląskim (Projekt SPHERE, 7 PR UE, 2008–2011), obecnie bada strategie adaptacyjne gospodarstw domowych żyjących w biedzie (Projekt RESCuE, 7 PR UE, 2014–2017), prowadzi także badania nad wykorzystaniem metody organizowania społeczności w procesach rewitalizacji zdegradowanych

dzielnic miejskich. Autorka, współautorka i redaktorka około 300 prac, między innymi: *Restructuring Class and Gender* (eds. K. Wódz, M. Gnieciak. Kraków 2012), *Zapomniane miejsca. Zapomniani ludzie* (red. K. Wódz. Katowice 2013), *Organizowanie społeczności. Modele i strategie działania* (red. K. Wódz, B. Kowalczyk. Warszawa 2014).

Aleksandra A. Wycisk, absolwentka socjologii i kulturoznawstwa na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach; jej praca magisterska zdobyła wyróżnienie specjalne Ministra Rozwoju Regionalnego w V edycji Konkursu „Teraz Polska Promocja” (2011); trzykrotna stypendystka Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (2009–2011); laureatka Wyróżnienia Jego Magnificencji Rektora Uniwersytetu Śląskiego dla studentów i doktorantów (2012). Obecnie przygotowuje pracę doktorską z zakresu promocji miast ze szczególnym uwzględnieniem sposobów budowania narracji promocyjnej oraz wykorzystania wątków kulturowych danego ośrodka (grant Narodowego Centrum Nauki).

Redakcja: Ewa Biłas-Pleszak, Olga Nowak

Projekt okładki: Paulina Dubiel

Redakcja techniczna: Małgorzata Pleśniar

Korekta: Lidia Szumigala

Łamanie: Edward Wilk

Copyright © 2014 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-226-2267-4

(wersja drukowana)

ISBN 978-83-8012-304-5

(wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 21,5. Ark. wyd. 27,5.

Papier offset III 90 g Cena 82 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław